

Hungarian powder

Népszabadság • [Rab László](#) • 2008. június 19.

- A középiskolában a kémiát utáltam a legjobban - hangzik a meghökkenő vallomás az Avemar feltalálója, *Hidvégi Máté* szájából. - Nem értettem, az egyetemen is megbuktattak egy vizsgán. Amikor megtudtam, hogy *Szent-Györgyi Albert* is hasonlóan járt, megnyugodtam, s beleástam magam a biokémiába.

A búzacsírával a Műegyetemen találkozott először. De valahogy úgy, mint mikor *Salamon Bélától* egy színpadi tréfában megkérdezték, látott-e már nyulat. Hát persze, felelte a legendás színész, az a barna, amit szósszal leöntenek.

- Biológus-mérnöként kerültem a Gabona Trösztökhöz, s professzorom, *Lásztity Radomir* hatására elköteleztem magam a gabonakémia mellett. Kikerültem ösztöndíjasként Kanadába, Winnipegbe. Az ajánlóm *Holló János* volt, a magyar biotechnológia atyja. Az első szabadalmaztatott gyógyhatású készítményemet, az Esterint lucernából kivont anyagokból állítottuk elő. Csak gyanítható, hogy azért fordultam végül a gyógyszerkutatás felé, mert nálunk a családban majd mindenki a gyógyszerészet területén tüsténkedett.

Anyai nagyapját említi elsőként a sorban. *Dávid Lajos* a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem gyógyszerészprofesszora volt, mígnem 1921-ben a campust Szegedre költöztették. A nagypapa lett a gyógyszerészeti kar dékánja, s *Dávid Lajos*nak jó barátja volt az orvosi vegyészeti intézet professzora, akit végül 1937-ben élettani orvosi Nobel-díjjal kitüntetett tudósként ismerhetett meg a világ.

- *Szent-Györgyi Albert*et nálunk otthon sokszor emlegették - meséli *Hidvégi Máté*, aki 1991-ben fölhívta *Fodor Gábort*, az Amerikában élő szerveskémikust, merthogy olvasott valamit *Szent-György*inél a búzacsíráról; rákkutatással szeretne foglalkozni. *Fodor* felkiáltott: épp most számolják föl "az *Albert*" laborját *Woods Hole*-ban. A magyar tudós megkapta a rákkutatásra vonatkozó publikációk, cikkek gyűjteményét - meg néhány kis üvegcsét, amelyen a *C*-vitamin feltalálójának a kézírása látható.

- *Szent-Györgyi* elgondolása az volt, hogy ha bizonyos vegyületeket aszkorbinsavval elegyítünk, megkapjuk a rák elleni gyógyszert. Ezen a nyomvonalon indultam el. Persze tudtam, hogy a rákot nem a szerek, hanem az orvosok gyógyítják. Elhatároztam, hogy ezeket a vegyületeket előállítom természetes anyagból. Például a malmi búza leválasztott csírájából, amelyben megvannak e vegyületek előanyagai. Naiv voltam, azt hittem, meglesz gyorsan, kivonom a hatóanyagot a búzacsírából, és készítek egy félig szintetikus, félig természetes anyagot - melleleg ilyen a *Taxol*, az egyik legismertebb rákgyógyszer, amelyet a tiszafa leveléből állítottak elő.

A Műegyetemen, ahol Hidvégi a 90-es években tanított, nem adtak pénzt "olyan marhaságokra", mint a rák elleni szer. Hidvégi újra Fodor tengerentúli segítségét kérte, aki elirányította *Hermann Esterbauer*hez, a Grazi Egyetem biokémiai intézetének igazgatójához. Az osztrák tudós azt mondta, pénzt nem tud adni, de a laborban azt csinálnak, amit akarnak. Hidvégi professzor eladta az autóját, mozgósította tartalékait, s kiküldte Grazba azt a hallgatóját, aki nála írta szakdolgozatát (később pedig az Avemarból doktorált). *Tömösköziné Farkas Rita* és tanára egy éven át különböző biotechnológiai módszerekkel kémiailag átalakított kivonatokat, porokat készített a búzacsírából.

A következő kulcsfigura egy hajdani katonatárs volt. A feltaláló egy ízben ellátogatott a "porral" *Paku Sándor*hoz, a *Lapis Károly* vezette SOTE Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézetébe. - Ha megtudja a főnök, hogy ilyenrel foglalkozom, menten lapátra tesz - mondta Paku, de aztán valahogy mégis megügyezték az állatkísérleteket. Paku Sándor pár hónap múlva jelentkezett: fura, de a por hatékonynak bizonyult. S a tumorsejtekkel kapcsolatos kutatásba újra becsempészte az akkor még névtelen anyagot. Máté, beviszlek a főnökhöz, mondta az eredmény láttán Paku. Lapis Károly első reakciója ez volt: ne szórakozzanak ilyen "behozott" anyaggal. S úgy döntött, személyesen felügyeli a tudományos team által végzendő állatkísérletek százait. Kiderült, hogy a por gátolja a daganatos sejtek továbbfejlődését.

- 1996-ban volt egy olyan pillanat - idézi föl a mélypontot Hidvégi Máté -, amikor úgy éreztem, föl kell adnom. Sok volt a gyürkőzés, elfogyott a pénzem. A szintén kutató édesanyám letette elém az asztalra a Széchenyi-díjjal járó több mint egymillió forintot, az apám pedig azt mondta, a nyugdíjából havi ötvenezer forintot áldoz arra, hogy eltartsam a családom. Az Esterin bevételeit beleöltem az új kutatásba, ott álltam negyvenévesen egy fillér nélkül. Amikor egy angol nyelvű tudományos publikációt készítettünk elő, nevet kellett adni a "gyereknek". Vallásos nevelést kaptam, úgy gondoltam, Istentől kaptam a szert ajándékba, és ha meg tudom valósítani, az Ave Maria nyomán Avemarnak fogom nevezni. Fölvívott aztán *Mezei András* író, mondta, van valaki, akit érdekelne a dolog. Másnap megvolt a pénz a kutatások folytatására.

Az állatkísérletek azt mutatták, hogy az anyag gátolja a rákos áttétek kialakulását és a daganatos betegségek előrehaladását. Az Avemar 1998-ban, mint rákbetegeknek adható étrend-kiegészítő került forgalomba. Ekkorra kiderült, nem a Szent-Györgyi által feltételezett anyagok gátolják a rákos sejtek szaporodását. De hogy pontosan melyek, azt maga a feltaláló máig nem tudja megmondani. A szert Izraelben kezdték gyártani 1998-ban, Magyarországon a klinikai vizsgálatok elvégzése után, 2002-ben törzskönyvezték "daganatos betegeknek adható, speciális - gyógyászati célra szánt - tápszerként". Hidvégi Mátét az Avemaráért Jedlik Ányos-díjjal és köztársasági elnöki aranyéremmel tüntették ki, s 2006-ban az USA-ban (ahol találmányát Ave néven forgalmazzák, s "magyar por"-nak, Hungarian powdernek hívják) az Év legjobb új terméke díjat kapta a Táplálkozástudományi Expón. Ezután előadás-sorozatra hívták amerikai egyetemekre. Az Avemar megkezdte hódító útját.

A feltalálónak ma már nem kell kihallgatásokra járnia, mint nyolc-tíz éve, amikor gyakran följelentették. Vagy azért, mert sarlatánnak szerették volna nyilvánítani, vagy azzal gyanúsították, hogy az ötletet mástól orozta el.

Apropó, ötlet. Tömösköziné Farkas Rita azt kedveli mentorában, hogy soha nem ragad le az ötlet szintjén. Mindig megtalálja hozzá a megfelelő embereket. Tudja, kivel kell együttműködni. - Sokféle okos embert ismerek - mondta a fiatal kutató -, de neki a tárgyi tudás mellett megérzései is vannak. Ezenkívül sokféle dolog érdekli, lekötik a társadalomtudományok is. Hogy összeomlott volna, húszéves együttműködésünk alatt még nem fordult elő. Voltak nehezebb időszakok, olyankor azt mondta, lassabban is lehet haladni. Ha nem volt pénz, megnyugtattott, majd lesz. És aztán tényleg lett.

- *Burgert Róbert* mondta egyszer, sokat köszönhetek a barátaimnak, de még többet az ellenségeimnek - említi a régi világ jellemző alakjának szállóigéjét Hidvégi Máté. - Így vagyok ezzel én is. Ha nem lettek

volna irigyeim és ellenségeim, az Avemar nem lett volna egyre jobb. S nem forgalmaznák és alkalmaznák ma többek közt az USA-ban, Japánban, Ausztráliában is. Most már nem lehet megakadályozni, hogy világszerte elterjedjen.